

TERESA MIŚ*, TOMASZ SURMACZ**¹
Uniwersytet Rzeszowski
*Katedra Polityki Gospodarczej
**Katedra Marketingu i Przedsiębiorczości

DORADZTWO PUBLICZNE W OPINII PRZEDSIĘBIORCÓW PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ NA OBSZARACH WIEJSKICH

Nadesłany 22.04.2015 Zaakceptowany do druku 26.05.2015

1. Wstęp

Rozwój przedsiębiorstw dokonuje się pod wpływem wielu czynników społeczno-gospodarczych, kulturowych, organizacyjnych. Trudno jednoznacznie określić, który czynnik odgrywa decydującą rolę. Nie ulega wątpliwości, że skuteczność wykorzystania przedstawionych czynników w rozwoju przedsiębiorstw zależy w dużym stopniu od sprawnego funkcjonowania instytucji wspierających ich konkurencyjność na rynku [Kołodziejczyk 2008]. Wyzwaniem dla współczesnych rynków pracy, w tym także dla rynku polskiego, są zarówno różne formy niedopasowania kompetencji i kwalifikacji pracowników do potrzeb przedsiębiorstw, jak i szybkie dezaktualizowanie się kompetencji [Czarnik i in. 2011]. Poziom posiadanej wiedzy determinuje występowanie postaw przedsiębiorczych, które polegają na prowadzeniu efektywnej organizacji gospodarczej i ułatwiają poszukiwanie nowych rozwiązań technologicznych, nowych rynków zbytu oraz niekonwencjonalnych systemów organizacji produkcji [Spychalski 2005]. Z badań przeprowadzonych na terenie południowo-wschodniej Polski wynika, że wśród wielu instytucji funkcjonujących na obszarach wiejskich głównym podmiotem świadczącym wielokierunkową pomoc dla mieszkańców wsi są nadal ośrodki doradztwa rolniczego. W programach ich działalności zapisana jest konieczność uwzględniania w działaniach doradczych specyfiki regionu, a tym samym rolnictwa i obszarów

¹ Wkład pracy: Teresa Miś – 70%, Tomasz Surmacz – 30%.

wiejskich. Ponadto jednostki te mają swoje oddziały na szczeblu lokalnym, w każdym powiecie znajduje się powiatowy zespół doradców i prawie w każdej gminie gminny punkt doradczy zlokalizowany najczęściej w urzędzie gminy. Znajdując się w bliskim otoczeniu gospodarstw i przedsiębiorstw wiejskich, dobrze orientują się w problemach nurtujących ich właścicieli. Instytucje otoczenia biznesu są oddalone od przedsiębiorców wiejskich – zwykle zlokalizowane w dużych miastach wojewódzkich lub powiatowych – w związku z tym są słabo rozpoznawalne dla mieszkańców wsi [Miś 2011]. Doradztwo publiczne realizuje wiele kluczowych zadań, a wśród głównych wymienić należy prowadzenie doradztwa obejmującego działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych, wiejskiego gospodarstwa domowego, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich oraz podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych mieszkańców wsi. W doradztwie dla mieszkańców wsi pojawiło się doradztwo w zakresie wielofunkcyjnego zagospodarowania wsi, socjalno-ekonomiczne i wiejsko-środowiskowe [Raport 2012, Wiatrak 2004]. To głównie doradztwo publiczne zajmuje się problemami ochrony środowiska, wielokierunkowym rozwojem obszarów wiejskich, uwzględniającym kreowanie i wspieranie rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej [Kania 2007, Zawisza 2008]. W nowym okresie programowania 2014-2020 doradztwo zostało uznane za podstawowy czynnik konkurencyjności europejskiego rolnictwa i zapewnienia transferu wiedzy od nauki do praktyki [Sikorska-Wolak i in. 2014].

2. Cel i metodyka badań

Celem badań była próba oceny funkcjonowania publicznego doradztwa przez przedsiębiorców wiejskich z regionów: Małopolski i Podkarpacia. Dla pełniejszego zobrazowania podjętej problematyki w 2009 roku przeprowadzono wywiady z kwestionariuszem wśród 140 właścicieli przedsiębiorstw działających na obszarach wiejskich dwóch województw Polski południowo-wschodniej: małopolskiego (N=70) i podkarpackiego (N=70). Podmioty do badań zostały dobrane według założeń przyjętych w metodyce projektu badawczego finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego pt. „Znaczenie instytucji doradczych w rozwoju obszarów wiejskich po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej”².

3. Relacje przedsiębiorców z instytucjami doradztwa publicznego

W rozwoju organizacji zaczęto dostrzegać potrzebę tworzenia systemów komunikacyjnych, zwiększa się liczba zespołów w firmie, co rodzi potrzebę zdoby-

² Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2009-2011 jako projekt badawczy nr N N114056036, finansowany przez MNiSW, kierownik: Teresa Miś.

wania informacji na temat zasad koordynacji ich pracy. W dużych firmach dominuje chęć rozwoju wiedzy technicznej, zwłaszcza w zakresie technologii produkcji, obok wiedzy na temat zarządzania zasobami ludzkimi [Majewska-Bator i Bator 2007]. Uczenie się pociąga za sobą otwartość na kreatywność, innowacyjność i dbałość o rozwój, a także dostarczanie instrumentów dzielenia się wiedzą oraz przywiązanie wagi do nagradzania innowacyjności [Skuza 2009]. Do najważniejszych wyzwań przed jakimi staje system kształcenia po zakończeniu edukacji szkolnej, zidentyfikowanych na podstawie badań przeprowadzonych w 2010 r. w ramach projektu Bilans kapitału ludzkiego zaliczono [Czarnik i in. 2011]:

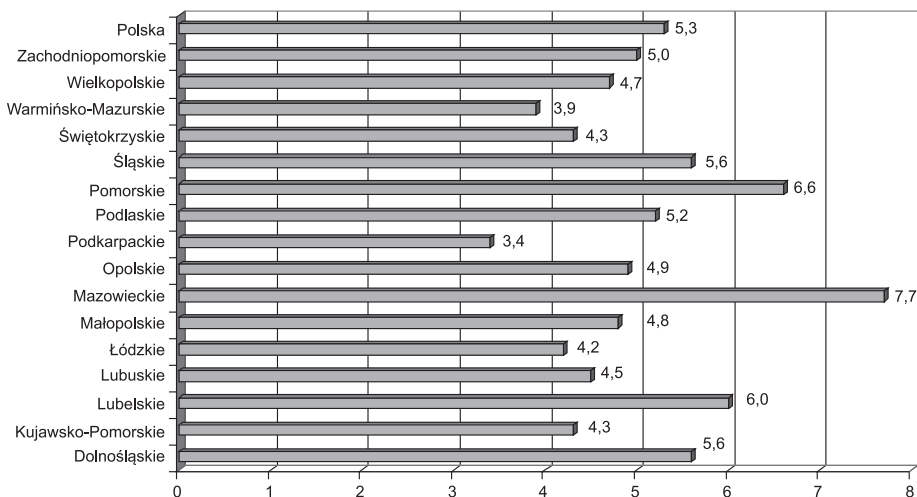
- utrzymujący się bardzo niski poziom aktywności edukacyjnej dorosłych Polaków,
- silne powiązanie aktywności edukacyjnej z wiekiem, a przede wszystkim brak upowszechnienia aktywności edukacyjnej w starszym wieku,
- wzrastający poziom inwestycji pracodawców w rozwój kadr, jednak ciągle lokujący Polskę poniżej przeciętnego poziomu europejskiego,
- widoczne niedopasowanie pomiędzy potrzebami szkoleniowymi pracodawców, a tematyką oferowanych i prowadzonych szkoleń,
- potrzeba strategicznych działań w obszarze kształcenia pozaszkolnego i zwiększenie znaczenia sektora usług szkoleniowych i doradczych dla rozwoju kapitału ludzkiego,
- położenie większego nacisku na uczenie się w miejscu pracy.

Aktywność instytucji edukacji dorosłych jest bardzo zróżnicowana geograficznie. Analiza oferty różnych rodzajów usług szkoleniowych pokazuje wyraźny prymat województw mazowieckiego, pomorskiego, lubelskiego i śląskiego oraz o wiele gorszą sytuację w regionach z dominacją obszarów wiejskich, jak np. województwo podkarpackie (wykres 1).

Jednak województwo podkarpackie posiada największy potencjał edukacyjny związany z największym w Polsce udziałem dzieci i młodzieży szkolnej w stosunku do ogółu mieszkańców. Gęsta sieć osadnicza jest gotowa do lokalizacji ośrodków innowacji i rozwoju przedsiębiorstw rodzinnych. Istnieje tutaj olbrzymi potencjał rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego, niszowej produkcji rolnej o charakterze ekologicznym, usług dla rolnictwa i dystrybucji produktów oraz zorganizowania grup producenckich. Niestety brak nowoczesnej infrastruktury transportowej i rynkowej ogranicza rozwój przedsiębiorczości [Węclawowicz 2005]. Z danych PARP wynika, że w 2009 r. na 1000 mieszkańców na Podkarpaciu przypadało najmniej w skali kraju bo tylko 30,1 małych i średnich przedsiębiorstw (średnia dla Polski 43,8). Dlatego też badania własne ulokowano na terenie woj. podkarpackiego, ale też małopolskiego, czyli specyficznych regionach Polski południowo-wschodniej.

Wykres 1

Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata w 2010 r. w ujęciu regionalnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BAEL 2010.

Jak już wcześniej wspomniano ważnym elementem decydującym o podejmowaniu szkoleń jest wiek. Najbardziej aktywne w zakresie udziału w szkoleniach są osoby do 30 roku [Tomczak 2006]. Potwierdzają to także wyniki przeprowadzonej analizy statystycznej pozwalające stwierdzić, że zachodzi odwrotna zależność pomiędzy wskaźnikiem relacji przedsiębiorcy a ich wiekiem – przedsiębiorcy młodsi wiekiem częściej korzystają z usług instytucji doradczych [Miś 2011]. Dlatego też interesującym wydawało się poznanie struktury wieku badanych przedsiębiorców wiejskich. Stwierdzono, że w Małopolsce blisko 63% spośród badanych przedsiębiorców to osoby, które nie ukończyły 40 roku życia, na Podkarpaciu zaś ponad połowa (tabela 1). Oprócz wieku ważne znaczenie w aktywności ekonomicznej osób dorosłych ma ich wykształcenie. W przypadku badanych przedsiębiorców stwierdzono, że blisko co trzeci badany legitymował się wykształceniem wyższym, ponad 46% przedsiębiorców to osoby z wykształceniem średnim. Świadczy to o tym, że badani przedsiębiorcy to osoby, które powinny wykazywać dużą aktywność w zakresie podnoszenia swoich kwalifikacji i umiejętności.

Tabela 1

Struktura wieku i wykształcenia badanych przedsiębiorców wiejskich

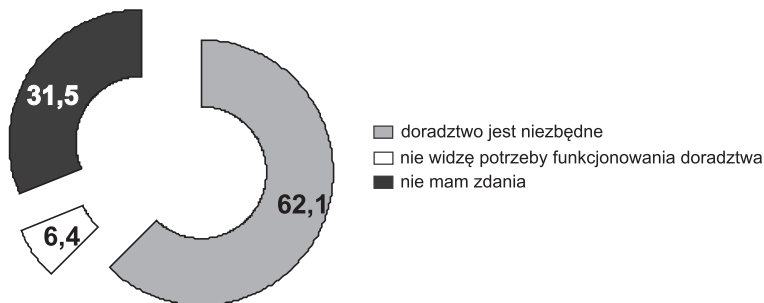
Wyszczególnienie	ogółem	Małopolska	Podkarpacie
Wiek			
do 40 lat	58,6	62,9	54,2
41-50	24,3	25,7	22,9
51-60 lat	17,1	11,4	22,9
Wykształcenie			
wyższe	29,2	24,2	34,3
średnie	46,5	51,5	41,5
zawodowe	22,1	21,4	22,8
podstawowe	2,1	2,9	1,4

Źródło: Badania własne.

O dużej potrzebie funkcjonowania instytucji doradczych na obszarach wiejskich świadczą opinie przedsiębiorców (wykres 2). Blisko 2/3 badanych przedsiębiorców wskazuje na konieczność świadczenia przez instytucje doradztwa technicznego, finansowego i prawnego na rzecz właścicieli firm.

Wykres 2

**Opinie przedsiębiorców o potrzebie funkcjonowania doradztwa
(w tym technicznego, finansowego, prawnego)**

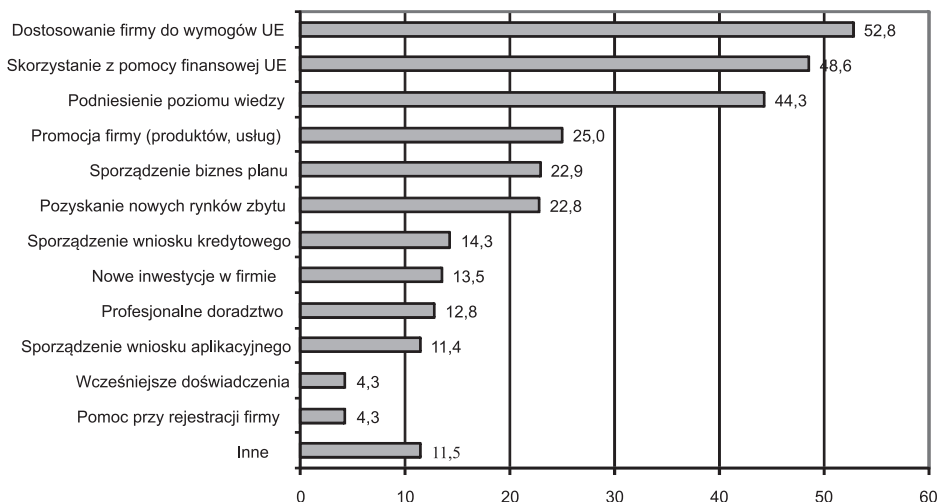
Źródło: Badania własne.

Najważniejszymi powodami skorzystania z usług doradczych przez przedsiębiorców, podobnie jak rolników, była chęć uzyskania pomocy przy ubieganiu się o dofinansowanie działalności z funduszy UE oraz wynikająca z tego konieczność dostosowania przedsiębiorstwa do wymogów i standardów unijnych (wykres 3). Ważnymi powodami były także w opinii przedsiębiorców zwiększenie poziomu kwalifikacji, sporządzenie biznesplanów oraz promocja firmy, produktów lub

usług. Właściciele przedsiębiorstw z analizowanych regionów (co piąty badany) jako istotny motyw skorzystania z usług świadczonych przez doradców wskazywali uzyskanie pomocy w pozyskaniu nowych rynków zbytu.

Wykres 3

Motywy korzystania z doradztwa w opinii przedsiębiorców (w %)

Źródło: Badania własne.

W działalności doradczej bardzo ważne jest właściwe i szybkie rozpoznanie potrzeb doradczych klientów. Na potrzeby doradcze składa się korzystanie z doradztwa w danym okresie (najczęściej trzech lub pięciu lat) oraz plany z tym związane w najbliższej przyszłości. Z badań Mickiewicza [2007] wynika, że ludność zamieszkująca obszary wiejskie w dużym stopniu wykazuje zainteresowanie różnego rodzaju formami doksztalcania. W badaniach własnych jednym z celów było sprawdzenie, czy podobne tendencje występują wśród mieszkańców obszarów wiejskich Podkarpacia i Małopolski. Analizując strukturę rodzajową doradztwa, z jakiego w latach 2004-2008 korzystali przedsiębiorcy należy stwierdzić, że było to głównie doradztwo prawne i podatkowe oraz związane z procesem integracji Polski z UE - podstawowe informacje o możliwościach korzystania z programów wsparcia unijnego oraz przygotowanie wniosku aplikacyjnego (tabela 2). Interesowały ich porady z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem, opłacalności produkcji, prowadzenia ksiąg rachunkowych, analizy rynku, opracowywania biznesplanów, wniosków kredytowych. Po roku 2008 przedsiębiorcy, bez względu na region najbardziej potrzebują doradztwa prawnego i podatkowego, porad związanych z pozyskiwaniem dofinansowania działalności ze środków UE oraz doradztwa w zakresie zarządzania i marketingu. W dalszym ciągu zgłaszają także zapotrzebowanie na poradnictwo w zakresie

ekonomiki i przedsiębiorczości, czyli w dobie globalnego kryzysu nadal potrzebują wsparcia związanego z opłacalnością produkcji lub usług, pozyskiwaniem nowych rynków zbytu oraz możliwością wprowadzenia nowej lub rozszerzenia realizowanej działalności gospodarczej. Znikomy odsetek przedsiębiorców zainteresowany był doradztwem w zakresie ochrony środowiska. Stanowi to kolejne wyzwanie dla instytucji doradczych, w tym głównie publicznych, które w programach swojej działalności powinny zwrócić uwagę na zainteresowanie przedsiębiorców tą problematyką.

Tabela 2

**Korzystanie z doradztwa przez przedsiębiorców oraz oczekiwania
w tym względzie**

Wyszczególnienie	Doradztwo (% odpowiedzi)*	
	uzyskane w latach 2004-2008	oczekiwane w latach 2007-2013
Poradnictwo prawne i podatkowe	87,9	93,6
Doradztwo w zakresie pozyskania funduszy UE	52,9	63,1
Wyjazdy studyjne	29,3	53,6
Doradztwo w zakresie zarządzania i marketingu	27,1	47,4
Poradnictwo z zakresu ekonomiki i przedsiębiorczości	26,5	50,0
Doradztwo technologiczne i techniczne	17,6	25,8
Poradnictwo w zakresie ochrony środowiska	8,6	14,3
Inne	3,6	1,4

* Przedsiębiorcy mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: Badania własne.

Badani przedsiębiorcy w 2008 r. najczęściej korzystali z pomocy ośrodków doradztwa rolniczego i prywatnych firm konsultingowych (tabela 3). Niewielu badanych zwracało się o wsparcie do Agencji Rozwoju Regionalnego (Lokalnego), ośrodka wspierania przedsiębiorczości czy organizacji branżowych – najwięcej na Podkarpaciu. Badani zwracali się także o pomoc do stowarzyszeń. Przedsiębiorcy w każdym z badanych regionów najwyższe oceny przyznali prywatnym firmom konsultingowym.

Patrząc na dane zawarte na wykresie 4 dotyczące długości współpracy przedsiębiorców z każdego badanego regionu z instytucjami doradczymi można zauważyć, że najczęściej wskazywanym przedziałem był ten od 2 do 5 lat, czyli jest to okres czasu związany z członkostwem Polski w UE. Można więc przypuszczać, że korzystanie z pomocy instytucji doradczych dla znacznej części badanych respondentów wiązało się koniecznością podjęcia działań dostosowawczych do wymogów UE.

Tabela 3

Korzystanie przez przedsiębiorców z pomocy instytucji doradczych oraz jej ocena

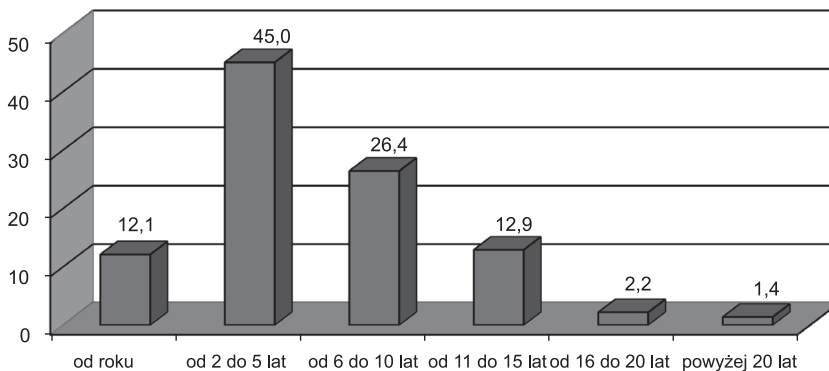
Instytucje doradcze	Regiony					
	Małopolska			Podkarpackie		
	Odsetek firm ogółem	Średnia ocena*	Współczynnik zmienności	Odsetek firm ogółem	Średnia ocena	Współczynnik zmienności
Ośrodek Doradztwa Rolniczego	58,6	4,1	22,1	47,0	4,2	21,4
Prywatna instytucja konsultingowa	40,0	4,7	20,1	74,3	4,6	16,7
Stowarzyszenie	27,1	4,1	10,0	24,2	4,0	13,0
Agencja Rozwoju Regionalnego (Lokalnego)	18,6	3,8	34,7	30,0	3,8	36,9
Organizacja branżowa	11,4	3,8	24,0	32,8	3,8	29,0
Ośrodek wspierania przedsiębiorczości	10,0	3,6	23,6	25,6	3,9	45,2
Fundacja	8,5	2,8	37,5	8,5	3,1	38,2
Inne	4,3	3,0	15,0	14,3	3,7	18,0

* ocena współpracy w skali od 1 do 5, gdzie, 1 to ocena negatywna, zaś 5 bardzo dobra

Źródło: Badania własne.

Wykres 4

Długość współpracy przedsiębiorców z instytucjami doradczymi

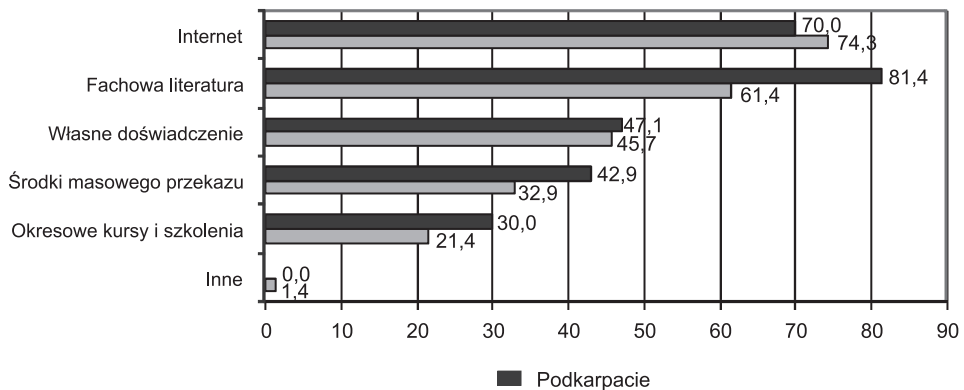
Źródło: Badania własne.

Najważniejszą formą zdobywania wiedzy dla małopolskich i podkarpackich przedsiębiorców były nie kursy i szkolenia, ale Internet, fachowa literatura i własne doświadczenie (wykres 5). Świadczy to o tym, że badani przedsiębiorcy w swojej działalności gospodarczej w pierwszej kolejności wszelkich informacji szukają w Internecie, następnie studiują fachową literaturę oraz kierują się własną intuicją i nabytym doświadczeniem. Wśród innych form i źródeł podnoszenia poziomu wiedzy i umiejętności ważne miejsce w opinii przedsiębiorców zajmowały rozmowy z innymi przedsiębiorcami, a przede wszystkim wyjazdy do firm w innych krajach UE, w tym do Francji, Niemiec, Estonii, Łotwy.

W przyszłości jednak przedsiębiorcy chcą wziąć udział w praktycznych formach doradztwa typu wyjazdy do innych przedsiębiorstw w krajach UE oraz udział w warsztatach praktycznych (wykres 6).

Wykres 5

Formy podnoszenia wiedzy i umiejętności w opinii przedsiębiorców

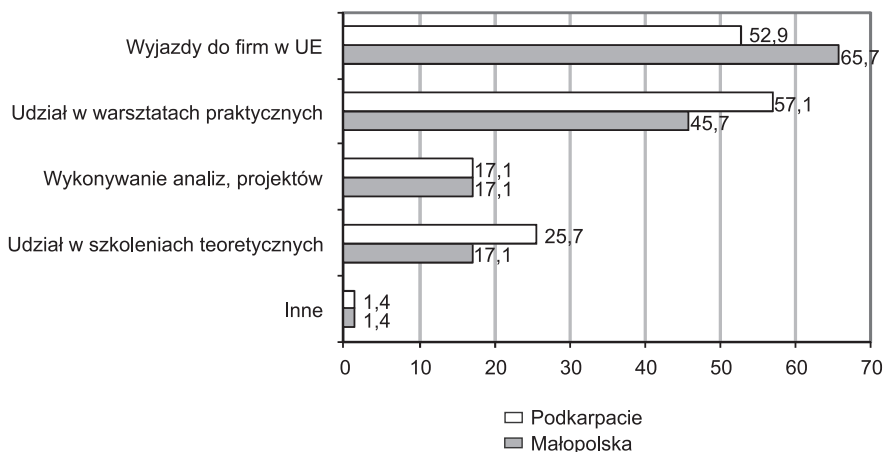

Źródło: Badania własne.

Jest to bardzo ważna wskazówka dla publicznych instytucji doradczych, jak powinny dobierać metody i formy pracy dla realizacji przyjętych celów wynikających z potrzeb klientów. Wyraźnie widać, że w okresie kilku lat członkostwa Polski w UE zmieniają się oczekiwania klientów, którzy nie chcą już szkoleń teoretycznych, ale cenią sobie nabycie umiejętności praktycznych, co jest zjawiskiem bardzo pozytywnym i świadczy o aktywności kapitału ludzkiego.

Wykres 6

Formy współpracy z jednostkami doradztwa najbardziej potrzebne w prowadzeniu firmy

Źródło: Badania własne.

4. Mocne i słabe strony doradztwa publicznego

Wyniki analizy SWOT modelu instytucjonalnego wsparcia polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich przeprowadzone przez Spsychalskiego [2009] wykazały, że wymaga on dalszej modyfikacji i nowych rozwiązań legislacyjnych. Dlatego też zapytano badanych przedsiębiorców jak oceniają doradztwo publiczne w Polsce, a ich opinie w kwestii oceny mocnych i słabych stron doradztwa przedstawiono w tabeli 4. Wynika z niej, że przedsiębiorcy słabo oceniają znajomość potrzeb klientów przez instytucje doradcze, zaangażowanie w proces doradczy samych doradców, jak i mieszkańców wsi, a także różnorodność oferty szkoleń. Jako najsłabszą stronę polskiego doradztwa przedsiębiorcy wskazują dokonywanie transferu innowacji. Powinno to zwrócić uwagę decydentów w poszczególnych instytucjach doradczych i zaowocować podjęciem odpowiednich działań. Z poprzednich danych wynikało, że badani przedsiębiorcy najczęściej korzystali z pomocy ODR, co może wskazywać, że badani mają zaufanie do osób pracujących w publicznych jednostkach doradczych, darzą je sympatią, a więc wiele kwestii zależy właśnie od podejścia doradcy i jego wiedzy oraz umiejętności, co powinno być wykorzystane w najbliższej przyszłości w usprawnieniu organizacji pracy doradczej, szczególnie w jednostkach publicznych.

Tabela 4

Mocne i słabe strony doradztwa publicznego (ODR) w Polsce w opinii przedsiębiorców (-3 oznacza, że dany czynnik jest bardzo słabą stroną, 3 że bardzo mocną stroną) w %

Cechy	Słabe strony			0	Średnia	Mocne strony		
	-3	-2	-1			1	2	3
Doświadczenie doradców	-	-	5,4	2,7	1,1	19,3	11,4	7,1
Kontakty z odbiorcami usług doradczych	-	2,2	5,4	4,4	1,1	17,8	12,9	4,3
Współpraca z władzami samorządowymi	-	2,1	8,5	5,7	1,3	22,2	11,4	2,9
Znajomość potrzeb klientów	2,2	2,2	4,3	8,5	0,8	22,4	7,1	4,3
Angażowanie się doradców w projekty rozwoju lokalnego	1,4	5,7	5,7	8,5	0,2	21,3	7,1	1,4
Aktywne uczestnictwo mieszkańców wsi	1,4	5,7	8,7	10,0	0,5	18,6	8,6	1,4
Dokonywanie transferu innowacji	2,9	4,2	15,6	11,4	-0,2	11,4	2,9	0,7
Koncentracja na wyspecjalizowanym segmencie rynku	1,4	4,2	10,0	10,0	0,2	11,4	4,2	-
Różnorodność ofertowa usług	1,4	2,9	13,0	7,1	0,1	18,6	4,2	0,7
Inne	1,4	1,4	10,0	4,3	0,1	20,0	4,2	0,7

Źródło: Badania własne.

Do mocnych stron doradztwa publicznego w 2010 r. zaliczono rozpoznawalną markę, zasięg terytorialny (sieć 16 ODR), łatwość dostępu do doradców, a także zaplecze organizacyjne, czyli odpowiednią liczbę doradców. Jako bariery działania wskazano brak inwestycji w ODR oraz brak powiązania działalności doradczej z systemem edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym i wyższym, a także słabą współpracę z uczelniami wyższymi i niedostateczny dostęp do badań naukowych [Raport 2012].

Blisko $\frac{3}{4}$ badanych przedsiębiorców, dokonując oceny sprawności działania instytucji doradczych, stwierdziło, że są usatysfakcjonowani poziomem obsługi doradczej, a należy tutaj przypomnieć, że korzystali głównie z usług prywatnych firm doradczych (tabela 5).

Można tutaj także zauważyć dużą rolę publicznych instytucji doradczych na szczeblu regionalnym, czyli ośrodków doradztwa rolniczego, ponieważ co drugi badany przedsiębiorca wiejski wskazywał, że w wielu kwestiach, szczególnie dotyczących przygotowania dokumentów i dopełnienia formalności związanych z ubieganiem się o wsparcie z funduszy z UE, uzyskał pomoc ze strony ODR i ich lokalnych oddziałów. Ponadto prawie co trzeci przedsiębiorca zwracał się do ODR o sporządzenie biznesplanu, wniosku kredytowego. Postawa i wiedza doradców zatrudnionych w jednostkach doradczych stanowi potencjał niezbędny do osią-

gnięcia sukcesu. W znacznej mierze od wiedzy i umiejętności doradców zależy, jakie kwoty środków pieniężnych pozyskają beneficjenci [Miś 2008].

Tabela 5

Ocena sprawności działania ODR w opinii przedsiębiorców (w %)

Wyszczególnienie	Tak	Nie	Nie w pełni
Czy uzyskał(a) Pan(i) w ODR wyczerpujące informacje na temat nurtującego Pana(ią) problemu?	51,4	15,7	15,7
Czy uzyskał(a) Pan(i) pomoc w wypełnianiu dokumentów i regulowaniu innych formalności (wnioski aplikacyjne) ze strony: – ODR, – innych instytucji?	50,0	20,0	10,0
Czy ODR pomógł Panu(i) w przygotowaniu biznesplanu, wniosku kredytowego?	84,3	4,3	1,4
Czy ODR pomógł Panu(i) w przygotowaniu biznesplanu, wniosku kredytowego?	31,4	47,1	2,9
Czy ceny za usługi doradcze nie są zbyt wygórowane?	20,0	57,1	4,3
Czy jest Pan(i) usatysfakcjonowany(a) poziomem obsługi doradczej?	71,4	4,3	24,3

Źródło: Badania własne.

W ramach współpracy z instytucjami doradczymi przedsiębiorcy wskazywali na różne ograniczenia. Czynnikiem najczęściej postrzeganym przez badanych przedsiębiorców jako bariera rozwoju współpracy okazał się brak kompleksowej obsługi – podkreśla to ponad 70% badanych z analizowanych województw (tabela 6).

Tabela 6

Barriere współpracy z instytucjami w opinii przedsiębiorców

Rodzaj bariery	Odsetek przedsiębiorstw według regionów	
	Małopolska	Podkarpacie
Brak kompleksowej obsługi	72,9	71,4
Niedostosowanie oferty do potrzeb gosp./firmy	20,0	28,6
Niska jakość oferty ze strony instytucji	4,3	25,7
Brak doświadczenia we współpracy z instytucjami	1,4	7,1
Duża odległość (zła lokalizacja instytucji)	1,4	7,1
Wysokie koszty korzystania z usług	5,7	28,6
Brak osoby pierwszego kontaktu	–	–
Słaba informacja o ofercie ze strony instytucji	17,1	22,9
Brak zachęt w nawiązaniu współpracy z instytucją	–	–
Brak oferty współpracy	5,7	15,7
Mała różnorodność tematyki szkoleń	22,9	30,0
Inne (biurokracja, brak zainteresowania współpracą, brak potrzeby, itp.)	5,7	5,7

Źródło: Badania własne.

Przedsiębiorcy z każdego badanego regionu jako pewne ograniczenie w kontaktach z instytucjami wymieniają także małą różnorodność oferty szkoleniowej oraz słabą informację o oferowanych usługach. Należy zauważyć, że dla podkarpackich właścicieli firm przeszkodą w korzystaniu z usług doradczych są ich wysokie ceny oraz utrudniony dostęp do instytucji doradczych, ze względu na dużą odległość, co podkreślali głównie przedsiębiorcy, których firmy były położone na obszarach górskich (Bieszczady). Jednocześnie przedsiębiorcy, których firmy położone były w niekorzystnej odległości od instytucji, wykazywali największą chęć i potrzebę korzystania z pomocy instytucji. Pomimo barier i ograniczeń przedsiębiorcy chcą nadal korzystać z pomocy różnych instytucji doradczych. Zdaje się to potwierdzać opinię, że na obszarach wiejskich bardzo potrzebne są zarówno publiczne, jak i prywatne instytucje doradcze. Poza instytucjami doradczymi szczególnie ważny dla małych i średnich przedsiębiorstw jest kontakt ze szkołami wyższymi i placówkami naukowo-badawczymi. Transfer wiedzy nie jest operacją jednokierunkową, ponieważ szkoły wyższe również potrzebują kontaktu z gospodarką, aby móc rozwijać badania i dyscypliny naukowe. W nowym okresie programowania 2014–2020 nawiązywanie współpracy między przedsiębiorstwami a uczelniami wyższymi traktowane będzie priorytetowo.

5. Wnioski

1. Największy udział w podnoszeniu poziomu wiedzy i kwalifikacji przedsiębiorców z regionów Małopolski i Podkarpacia miały instytucje znajdujące się w bezpośrednim otoczeniu gospodarstw, czyli wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego wraz z oddziałami w powiatach i gminach oraz firmy prywatne. Ważnym źródłem informacji dla właścicieli przedsiębiorstw są również ogólnie dostępne kanały informacji typu Internet oraz środki masowego przekazu. Od instytucji przedsiębiorcy oczekują zorganizowania praktycznych form doradztwa typu warsztaty oraz wyjazdy do innych firm w krajach UE, w trakcie których mogą zdobyć określone umiejętności poprzez obserwację i bezpośrednie zaangażowanie oraz samodzielną ocenę efektów. Instytucje mogą obecnie zrealizować ten postulat występując o dofinansowanie projektów z tym związanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
2. Przedsiębiorcy bez względu na region w dalszym ciągu borykają się ze zmianami w przepisach prawnych oraz podatkowych i w tym względzie oczekują pomocy doradczej, a także chcą doradztwa w zakresie finansów, zarządzania i marketingu. Respondenci wskazywali na dość słabe przygotowanie publicznych instytucji do świadczenia doradztwa podatkowego i prawnego oraz brak kompleksowej obsługi. Stanowi to niejako wyzwanie dla publicznych instytucji doradczych na najbliższą przyszłość, żeby zwiększyć ofertę szkoleniową

- i doradcą w zakresie doradztwa prawnego i podatkowego, a tym samym wzmocnić swoją pozycję na konkurencyjnym rynku usług doradczych.
3. W najbliższej przyszłości przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na obszarach wiejskich oczekują od publicznych instytucji doradztwa związanego z pozyskaniem funduszy UE, nowych rynków zbytu, podejmowaniem i realizacją rozwiązań innowacyjnych oraz wyjaśnieniem zawiłych procedur prawnych z tym związanych. Dlatego też, swoją ofertę instytucje powinny kierować do ludzi młodych, gdyż młodzi, wykształceni mieszkańcy wsi chcą wprowadzać innowacje, a dzięki temu przyczyniać się do poprawy warunków i efektów realizowanej działalności gospodarczej oraz jakości życia na obszarach wiejskich.
 4. Ważne jest, aby w Polsce funkcjonowały instytucje publiczne i prywatne, a w swoich działaniach szczególnie podkreślały zasady prowadzenia działalności gospodarczej zgodnej z ochroną środowiska. Należy zwracać uwagę na ochronę wód i powietrza, maksymalne wykorzystanie endogenicznych zasobów, np. agroenergii, czyli produkcji biomasy z produktów rolniczych, wykorzystania innych odnawialnych źródeł energii oraz aktywności kapitału społecznego na obszarach wiejskich do tworzenia sieci współpracy, a także przede wszystkim na poprawę innowacyjności polskich firm. Dobrze wiec się stało, że w pierwszym priorytecie PROW 2014-2020 istnieje możliwość podejmowania współpracy przez różne instytucje dla podniesienia poziomu innowacyjności obszarów wiejskich.

LITERATURA

1. Czarnik Sz., Strzebońska A., Szklarczyk D., Keler K. (2011): Polki i Polacy na rynku pracy 2010. Raport z badań ludności w wieku produkcyjnym realizowanych w 2010 roku w ramach projektu „Bilans kapitału ludzkiego” PARP Warszawa.
2. Kania J. (2007): Doradztwo rolnicze w Polsce w świetle potrzeb i doświadczeń zagranicznych, Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 440, Rozprawy, z. 318, Wyd. AR, Kraków.
3. Kołodziejczyk D. (2008): Lokalne instytucje a wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw (w świetle badań empirycznych), Roczniki Naukowe SERiA, t. X, z. 2, 112-117.
4. Majewska-Bator M., Bator P. (2007): Metody i narzędzia w procesie lokalizowania i opisu wiedzy w organizacji, Współczesne Zarządzanie, nr 4, 75-76.
5. Mickiewicz P. (2007): Potrzeby szkoleniowe rolników zamieszkujących województwo zachodniopomorskie w ramach wsparcia z funduszy publicznych [w:] Identyfikacja regionalnych i lokalnych uwarunkowań zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, red. M. Malicki, Zeszyty Naukowe nr 456, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, 391-398.
6. Miś T. (2008): Rola lokalnych instytucji w procesie absorpcji środków unijnych dla rolnictwa w opinii rolników południowo-wschodniej Polski, Wieś i Rolnictwo, nr 3(140), 130-141.

7. Miś T. (2011): Instytucje doradcze w rozwoju obszarów wiejskich w regionach rozdrobnionego rolnictwa w warunkach integracji europejskiej, Prace Naukowe Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Monografie i Opracowania, nr 12, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
8. Raport końcowy z badania pt. „Ocena funkcjonowania systemu doradztwa rolniczego w Polsce w kontekście spełniania warunkowości ex ante zawartej w projekcie rozporządzenia KE i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich”, Collect Consulting S.A. Katowice 2012.
9. Sikorska-Wolak I., Krzyżanowska K., Parzonko A.J. (2014): Doradztwo w zmieniającej się sytuacji społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich, Wydawnictwo SGGW w Warszawie, Warszawa.
10. Skuza A. (2009): Budowanie przewagi konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw poprzez rozwijanie orientacji na uczenie się, w: T. Listwan, H. Mruk (red.): Zarządzanie małymi i średnimi przedsiębiorstwami, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań, 245-261.
11. Spychalski G. (2005): Mezoekonomiczne aspekty kształtowania rozwoju obszarów wiejskich, IRWiR PAN, Warszawa.
12. Spychalski G. (2009): Jakość instytucji wspierających wieś i rolnictwo w Polsce [w:] Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa, red. K. Duczkowska-Małysz, A. Szymecka, Wyd. SGH, Warszawa, 315–330.
13. Tomczak I. (2006): Szkolenia w Polsce. Badania diagnozujące i weryfikujące potrzeby beneficjentów. Szkolenia w Europie i na świecie, PARP, LRDP Kantor, Warszawa.
14. Węclawowicz G. (2005): Analiza i identyfikacja międzyregionalnych uwarunkowań rozwoju w planowaniu strategicznym regionów. Ekspertyza na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej MPiG, Warszawa.
15. Wiatrak A.P. (2004): Doradztwo rolnicze i doradztwo w zakresie rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w procesie integracji europejskiej, Wieś i Rolnictwo, nr 2(123).
16. Zawisza S. (2008): Ocena usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów, Ekspertyza, Bydgoszcz.

TERESA MIŚ, TOMASZ SURMACZ

DORADZTWO PUBLICZNE W OPINII PRZEDSIĘBIORCÓW PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ NA OBSZARACH WIEJSKICH

Słowa kluczowe: *doradztwo publiczne, informacja, przedsiębiorcy, Ośrodek Doradztwa Rolniczego, obszary wiejskie*

STRESZCZENIE

Celem głównym badań była kompleksowa ocena roli jednostek doradczych w kreowaniu i wspieraniu przemian na obszarach wiejskich. Najważniejszą metodą badawczą była metoda wywiadu standaryzowanego – wywiad przeprowadzany z przedsiębiorcami.

Podmioty do badań zostały dobrane według założeń przyjętych w metodyce projektu badawczego, finansowanego ze środków na naukę przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w latach 2009-2011, pt.: „Znaczenie instytucji doradczych w rozwoju obszarów wiejskich po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej”. Z badań własnych wynika, że wśród wielu instytucji funkcjonujących na obszarach wiejskich główną, świadczącą wielokierunkową pomoc dla mieszkańców wsi są nadal Ośrodki Doradztwa Rolniczego, które poprzez swoje oddziały na szczeblu lokalnym znajdują się w bliskim otoczeniu gospodarstw i przedsiębiorstw wiejskich, a dzięki temu znają problemy nurtujące ich właścicieli. Swoją ofertę instytucje powinny kierować do ludzi młodych, gdyż młodzi, wykształceni mieszkańcy wsi chcą wprowadzać innowacje, a dzięki temu przyczynić się do poprawy warunków i efektów realizowanej działalności gospodarczej oraz jakości życia na obszarach wiejskich. Ważne jest, aby w Polsce nie funkcjonowały tylko instytucje publiczne.

TERESA MIŚ, TOMASZ SURMACZ

PUBLIC ADVISORY SERVICE IN THE OPINIONS OF SELF-EMPLOYED
ENTREPRENEURS IN RURAL AREAS

Key words: *public advisory service, information, entrepreneurs, Agriculture Advisory Center, rural areas*

SUMMARY

The main purpose of this research work was a comprehensive assessment of the role of advisory service entities in creating and supporting of the transformation in rural areas. The most important research method was that of standardized interview – entrepreneurs were interviewed. The research subjects were selected according to assumptions adopted in the methodology of the research project financed by the Ministry of Science and Higher Education from funds allocated for science in the period of 2009-2011 and titled: „Importance of Advisory Institutions in Development of Rural Areas after Poland Joining the European Union”. Author’s own research shows that, among many institutions functioning in rural areas, the Agricultural Advisory Centers (ODRs), rendering multi-directional assistance to rural inhabitants are clearly the main one(s). Through their local departments, they are close to farms and rural businesses and, thanks to that, they know well the problems encountered by their owners. Those institutions should address their offer to young people, because young, educated rural inhabitants are willing to introduce innovations and, thanks to that, to contribute to improving the conditions and results of the business activity run by them, as well as the quality of life in rural areas. It is important that public institutions are not the only institutions functioning in Poland.

e-mail: tmis@ur.edu.pl
e-mail: toms@ur.edu.pl